

Per Øverland: Historieglimt 284 – Søppeltømming i Østbyen

Renhold i byen har vært en oppgave lenge, men ikke så lenge som en har lett for å tenke. I lang tid tok den enkelte husstand hånd om eget avfall. Brukt vann ble gjerne kastet utenfor huset der det var en steinsatt renne midt i gata. Annet avfall, som ikke kunne gis til dyrene, ble gjerne kastet i en søppelhaug i bakgården, ofte i eller nær latrina. At det ble mye vond lukt i byen, særlig om sommeren, er ikke å undre seg over. Derfor foretrakk borgerne å ha sin egen gård utenfor byen der de kunne bo om sommeren. Trondhjem hadde en krans av slike gårder i omegnen. Det var først et stort sjokk som skulle til for å åpne øynene for nødvendigheten av mer systematisk renhold.

KK-vognen. Foto: Trondheim renholdsverk ved Jan Terje Andersen.

I 1853 ble landet rammet av en alvorlig koleraepidemi. Det var særlig de tettfolkede byene som ble rammet, også Trondheim. Året etter oppdaget forskeren Filippo Pacini at det var en bakterie som forårsaket sykdommen.

Kolera er en infeksjonssykdom ved bakterier. Den gir voldsom diaré og er ofte dødelig uten rask behandling. I dag opptrer den stadig etter store naturkatastrofer og stygge krigshendelser. Den smitter særlig gjennom forurenset vann og bedervet mat. I Norge førte sykdommen til 25.000 døde, derav 1597 bare i Christiania. Det ble raskt klart at dårlig offentlig hygiene fremmet sykdommen. Særlig mange døde i fattigstrøkene. Også i Trondhjem skapte sykdommen frykt. Den førte til stor opprydding. Folk fikk ofte sitt vann fra brønner i bakgården, tross forbedret vannforsyning. Brønnene lå gjerne nær søppelhaug og latrine så det er lett å skjønne at vannet ikke var uten smitte. Bakgårdene hadde gjerne plass for dyr som hest og ku, ofte også gris og høner.

I 1853 ble det en panikkartet opprydding. Det fortelles at det gikk lange tog med hester og vogner ut av byen med gjødsel til åkrene rundt byen. Da epidemien flatet ut, falt folk snart tilbake til gammel slendrian. I 1873 kom en ny epidemi som satt fart i renholdet igjen, men etterpå roet det seg ned. Først i 1904 kom en mer ordnet og jevnlig opprydding i gang. Da organiserte vognmenn bortkjøring av søppel. Det var fabrikkeier Ludvig Spørck som organiserte det. Søppel og gjødsel ble kjørt til Lamofjæra og tømt der. Det ble lagt nedenfor der Lademoen jernbanestasjon nå ligger. Latrineinnholdet fløt jo gjerne ut i sjøen. Søppel ble en begynnende utfylling av den langgrunne stranda. Det varte ikke lenge før folk på Lademoen begynte å klage over lukt fra fyllinga. Avisene hadde mange innlegg fra sinte lamonitter. De klaget over at stanken især om sommeren drev oppover Østersunds gate og forpestet store deler av bydelen. De som ikke klaget var ungene. De fant en spennende plass å lete etter ting. Metallskrammel kunne selges til skraphandlerne. Andre ting kunne tas med hjem eller lekes med. Det fortelles at sjokoladefabrikken i Ulstadløkkveien, Nidar, kjørte brekkasje fra produksjonen ned til stranda der den ble gravd ned. Ungene gravde selvsagt opp og fant sjokoladebiter! Ungene elsket å bade ved Lamofjæra som ble kalt Floridakysten. Den var en flott badestrand, langgrunn og med groper med vann som lett ble varmt i sola. Jeg har selv snakket med en av dem som elsket å bade der. Han sa at de brød seg ikke om avfallet som fløt utover. Klomper av ekskrementer fra mennesker svømte vi bare rundt, sa han!

Etter første verdenskrig så kommunen sin ansvar og organiserte Trondhjems Renholdsverk i 1918. Siden har renholdet hatt en interessant

utvikling. Opplegget for det første tiltaket var ganske moderne etter vår tids tenkning. På Renholdsverkets hjemmesider heter det: *«Driftskonseptet dreier seg allerede om kildesortering og gjenvinning. Husholdningsavfallet sorteres som søppel, svinmat og skrap. Byens latriner tømmes daglig. Innsamling i oljefat med hest og kjerre og lastebilen Denis.»* Som en del av planen om å gjennomføre en moderne renovasjon i byen, hadde kommunen i 1917 kjøpt den gamle, fine Sluppen gård. Den kan en lese mye om i Strinda bygdebok. I 1819 hadde gården 400 dekar oppdyrket mark og i 1866 var den kommet opp i 800 mål dyrket mark. Det var altså en stor gård kommunen disponerte. Frem mot 1925 ble gården bygd ut slik at den hadde pudrettfabrikk, sorterings- og forbrenningsanlegg, kjøkken til for til griseproduksjon, grisehus, stall og arbeiderboliger. Pudrettfabrikk var det fine navnet på bearbeiding av latrineavfall til gjødsel. Det ble solgt til bøndene eller brukt på Sluppen, som var en mangfoldig arbeidsplass. Den var for mangfoldig til å få plass her hvor vi skal holde oss til avfallshåndtering.

Avfallet ble kjørt til Sluppen fra 1918. Mengden avfall økte fra år til år og måtte etterhvert fordeles på flere steder. Mengdene på Sluppen ble for store! Ved utgangen av andre verdenskrig opphørte kommunens gårdsdrift på Sluppen. Da var det allerede deponier for søppel på tre steder, nemlig på Lade, Nidarvoll og Sluppen. Disse stedene ble benyttet frem til 1971. Ikke minst ble store mengder søppel kjørt til Lade og dumpet på den ene siden av Ladebekken oppover mot der Haakon VII's gate går nå. Mange av husene der hviler på gamle søppelfyllinger! I 1946 skjedde det oppsiktsvekkende at kommunen sluttet med avfallssortering! Alt byens avfall gikk rett på dynga! Etterhvert kom Heimdal og Heggstadmoen inn som deponier. Det var likevel ikke tilfredsstillende å dumpe alt avfall usortert på fyllingene. Det oppdaget de i perioden 1948-1968 og mye skjedde. På Renholdsverkets hjemmesider heter det: *«Standardisering, automatisering og modernisering: Standardiserte beholdere, «Nobø-spannet» med lokk. Søppelbilen KK med skrutank. Norba-aggregatet med hydraulisk løftemekanisme.»*

Utviklingen frem til idag kan vi gi i korte punkter. 1986 åpner Trondheim E-verk forbrenningsanlegget for fjernvarme på Heimdal. 1996 etableres stasjon for gjenvinning på Leangen og Heggstadmoen. Året etter innføres kildesortering med tre-beholder-system for avfall fra husholdningene. 2000

kommer landets første bil for bunntømming til byen. 1. juli 2009 trer forbudet mot deponi i kraft og det siste deponiet på Heggstadmoen stenges for godt. I 2010 holdes den første gjenbruksdagen og en helt ny tid er kommet for søppelhåndtering i byen vår!